

Til gruppevejlederen

Guide til gruppeforløb til forældre

Læringsforløb for unge med autisme

Viden til gavn

Publikationen er udgivet af
Social- og Boligstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf: 72 42 37 00

E-mail: info@sbst.dk
www.sbst.dk

Indhold udarbejdet af PwC og VIVE for Social- og
Boligstyrelsen. Udgivet januar 2023

Layout og tilgængelighed: 4PLUS4

Download eller se rapporten på www.sbst.dk Der
kan frit citeres fra rapporten med angivelse af kilde.

Elektronisk udgivelse (ISBN): 978-87-94371-36-0

Indhold

Indledning	6
Læsevejledning	7
Generelt om forløbet	8
Moduler i gruppeforløbet.....	9
Faste og justerbare elementer i gruppesessionerne	9
Gennemgående redskaber i gruppeforløbet	11
Før I går i gang.....	11
Forklaring på ikoner.....	12
Overvejelser om facilitering af gruppeforløbet.....	12
Indledende samtale med forældrene	13
Fremgangsmøde og indhold	14
Modul 1: Velkommen.....	15
Forberedelse	15
Gruppesession	15
Modul 2: Udviklingsprofil	17
Forberedelse	17
Gruppesessionen	17
Modul 3: Andre følger af autisme.....	21
Forberedelse	21
Gruppesessionen	22
Modul 4: Anerkendende tilgang.....	25
Forberedelse	25
Gruppesessionen	26
Modul 5: Konflikt håndtering.....	29
Forberedelse	29
Gruppesessionen	29

Modul 6: De unges deltagelse i fællesskaber	33
Forberedelse	33
Gruppesessionen	33
Modul 7: Rettigheder og muligheder for støtte	37
Forberedelse	37
Gruppesessionen	37
Modul 8: Afslutning.....	41
Forberedelse	41
Gruppesessionen	41
Modul 9: Booster	44
Forberedelse	44
Gruppesessionen	44

Indledning

Social- og Boligstyrelsen har i samarbejde med PwC og seks kommuner udviklet et læringsforløb målrettet unge med autisme og deres forældre. Læringsforløbet er udviklet på baggrund af en litteraturkortlægning, en praksiskortlægning samt en kortlægning af målgruppens karakteristika og behov¹. Læringsforløbet omfatter en række kerneelementer, herunder et gruppeforløb for de unge og deres forældre.

Målgruppen for læringsforløbet er unge med autisme i alderen 16-30 år med normalbegavelse eller begavelse lidt under normalområdet, som har behov for støtte med fokus på sociale og mestringsrettede indsatser, der understøtter overgangen til et selvstændigt voksenliv.

Denne guide beskriver indholdet i **gruppeforløb for forældre til unge med autisme**.

Guiden skal læses i sammenhæng med **indsatsbeskrivelsen**, der beskriver formålet med indsatsen, målgruppen for læringsforløbet samt kerneelementerne i læringsforløbet.

Udviklingen af forløbet trækker på viden fra en kortlægning af forskning og en kortlægning af praksis, som har givet inspiration til bl.a. temaer, struktur og omfang². Desuden er gruppeforløbet tilrettelagt, så det kan tage udgangspunkt i de konkrete problemstillinger forældrene oplever og med forældrene i en central og drivende rolle.

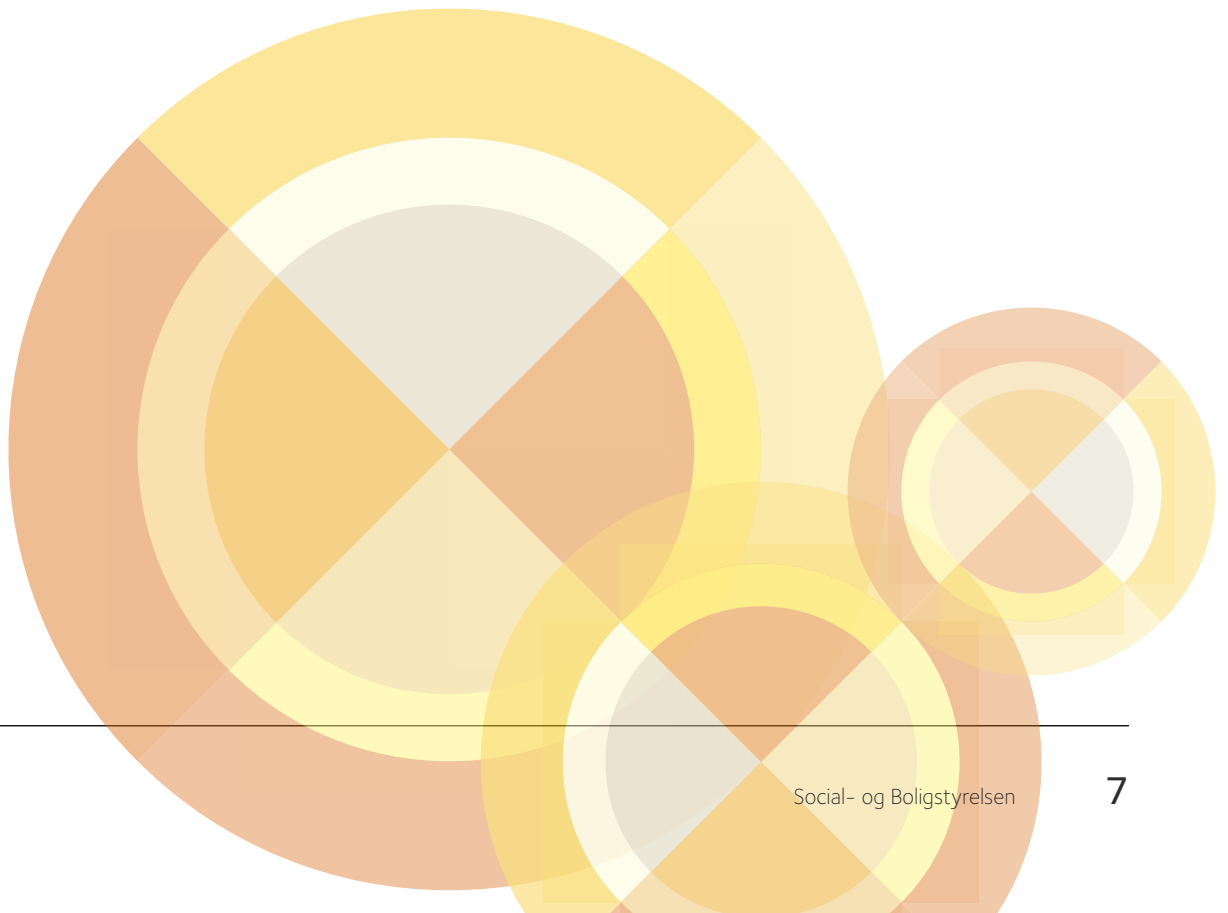
1 PwC og VIVE, 2019, *Unge med autisme og overgangen til et selvstændigt liv – Litteraturkortlægning*, PwC og VIVE, 2019, *Unge med autisme og overgangen til et selvstændigt liv – Kortlægning af praksis*. PwC og VIVE, 2019, *Unge med autisme og overgangen til et selvstændigt liv – Målgruppekortlægning*.

2 PwC og VIVE, 2019, *Unge med autisme og overgangen til et selvstændigt liv – Litteraturkortlægning*, PwC og VIVE, 2019, *Unge med autisme og overgangen til et selvstændigt liv – Kortlægning af praksis*.

Læsevejledning

Guiden er bygget op omkring modulerne i forløbet og indeholder følgende:

- Generelt om forløbet
- Modul 1: Velkommen
- Modul 2: Udviklingsprofil
- Modul 3: Andre følger af autisme
- Modul 4: Anerkendende tilgang
- Modul 5: Konflikt håndtering.
- Modul 6: De unges deltagelse i fællesskaber
- Modul 7: Rettigheder og muligheder for støtte
- Modul 8: Afslutning
- Modul 9: Booster (2 mdr. efter endt forløb)

Generelt om forløbet

Gruppeforløbet til forældrene er et understøttende element i indsatsen til unge med autisme. Formålet er at klæde forældre til unge med autisme på til at støtte deres børn i overgangen til voksenlivet. Gennem forløbet formidles viden til forældrene om deres børns overgang til voksentilværelsen, om deres udviklingsprofil samt muligheder og barrierer for unge med autisme i forhold til fx egen bolig, uddannelse og job. Gruppeforløbet giver derfor forældrene viden om og redskaber til at støtte de unge i at mestre hverdagslivet.

I tilrettelæggelsen, er det vigtigt at tage højde for, at de unge har forskellig alder og kan have forskellige livssituationer. Fylder den unge snart 18 år, vil det ofte være relevant at fokusere på, hvilke ændringer det har betydning for den unges rettigheder og muligheder for støtte. Hvis den unge er over 18 år, kan dette tema være mindre relevant. Det er derfor vigtigt, at forløbet afstemmes med forældrenes konkrete behov.

Også i forhold til forældrene er det vigtigt at tage højde for, at der er stor variation blandt forældrene, både hvem de er, og hvor de er i forhold til den unges diagnose.

Hensigten med gruppeforløbet er også at skabe netværk på tværs af forældrene og skabe en ramme for, at de kan dele erfaringer, udfordringer og succes historier.

For at understøtte forældrenes netværk efter forløbet kan det være en fordel at indtænke muligheder for at involvere den lokale autismeforening i forløbet. Det kan fx være som oplægsholder, der kan introducere forældrene for muligheder for at fastholde netværket igennem foreningen.

Gruppeforløbet for forældrene indgår som en del af deres børns samlede læringsforløb, der også indebærer individuel støtte til den unge samt et gruppeforløb for den unge.

Rammen for forløbet er tilsvarende ungeforløbet: 16 uger samt et opfølgende boostermodul efter 2 måneder. Hvert modul kan strækkes over 1-3 gruppesessioner, og gruppevejlederen kan udvælge indholdet i oplægget, som forberedelse til den enkelte gruppesession.

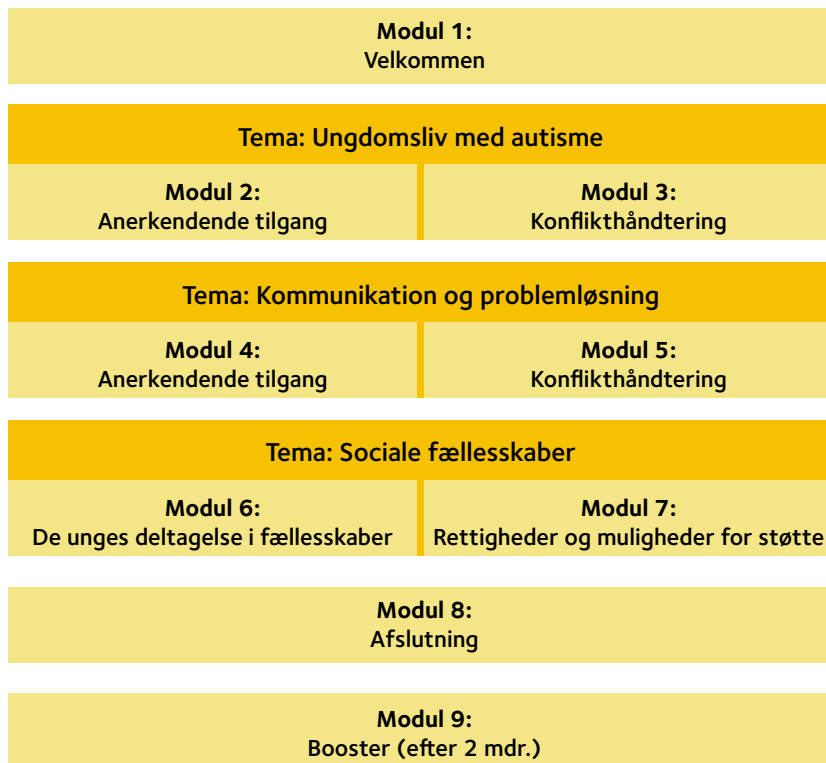
Forløbet indledes med en individuel samtale med forældrene og ugentlige gruppesessioner af 2 timers varighed, der løber parallelt med de unges gruppeforløb.

Moduler i gruppeforløbet

Fokus i gruppeforløbet er på temaerne:

- Ungdomsliv med autisme, herunder andre følger af autisme (fx angst, stress, depression)
- Kommunikation og problemløsning
- Støtte til at deltage i sociale fællesskaber og mestre hverdagen.

Forløbet omfatter ni moduler, der omhandler temaerne ovenfor. Hvert modul kan holdes over 1-3 gruppesessioner, afhængigt af deltagernes behov og interesser.

De enkelte moduler i forløbet udfoldes nærmere i guiden.

Faste og justerbare elementer i gruppesessionerne

Der kan som nævnt være variation i deltagernes fokusområder og behov, fx i forhold til børnenes alder, funktionsniveau og andre problematikker, der kan optage forældrene i gruppen.

Indholdet i den enkelte gruppesession skal således afspejle gruppens sammensætning, og hver gruppesession skal tilrettelægges efter deltagerne i gruppen. Der er dog faste elementer i gruppeforløbet.

I det følgende beskrives nærmere, hvad der er faste elementer i gruppeforløbet, og hvad der kan justeres.

Faste elementer

Modulerne i gruppeforløbet gennemføres i den rækkefølge, som de er beskrevet i guiden. Hvert modul kan dog strækkes over 1-3 gruppesessioner, alt efter deltagerne behov inden for rammen af de 16 uger.

Hver gruppesession følger en fast struktur, der indeholder følgende elementer:

1. Siden sidst (refleksioner fra dagbog)
2. Hvad vi vil gerne have ud af modulet?
3. Hvad har de unge fokus på?
4. Oplæg til dagens tema og refleksioner
5. Drøftelse – forældrenes erfaringer
6. Omsætning i hverdagen
7. Hvad vil vi fokusere på til næste gang?
8. Hvad tager vi med os hjem?

Strukturen understøtter processen i hver gruppesession, som uddybes nærmere i det følgende.

Hver gruppesession starter med en opsamling på: Hvordan det er gået siden sidst for deltagerne? Hvad er det bedste, der er sket for den unge? Og en opfølgning på den unges hjemmeøvelse. Det kan her være en fordel, at forældrene drøfter det to og to eller i små grupper.

Herefter er der en fælles drøftelse af, hvad deltagerne ønsker at få ud af modulet. Det skal sikre, at dagens tema, refleksioner og øvelser stemmer overens med deltagerne behov.

Herefter følger en kort opsamling på, hvad de unge aktuelt har fokus på i deres gruppeforløb, så forældrene får mulighed for at understøtte de unges læring. Det konkrete indhold justeres afhængigt af, hvor mange gruppesessioner forældrenes forløb strækkes over.

Til hver gruppesession holder gruppevejlederen et lille oplæg for at give deltagerne input og informationer om den tematik, som modulet handler om.

Ved hver gruppesession faciliterer gruppevejlederen, at deltagerne drøfter dagens tema med udgangspunkt i egne erfaringer.

Der indgår konkrete øvelser, hvor deltagerne kan afprøve nye metoder og teknikker til at håndtere, kommunikere med og støtte deres barn.

Inden afslutningen af gruppesessionen formulerer deltagerne, hvad de hver især vil fokusere på til næste gang.

Afslutningsvis samles der op på dagen, hvor deltagerne reflekterer over, hvad de har fået ud af dagen, og evaluerer gruppesessionen.

Justerbare elementer i gruppesessionerne

I hvert modul er der en række emner og forslag til drøftelser og øvelser. Gruppevejlederne kan justere omfanget af indholdet ved hver gruppesession, og hvert modul kan derfor strækkes over flere gruppesessioner. Indholdet i de enkelte moduler (fx i oplæg og spørgsmål til drøftelse) kan derfor op- og nedskaleres, så det bliver spredt over flere gruppesessioner, så det imødekommer gruppens behov.

Med udgangspunkt i **oplægget til modulet** kan gruppevejlederen justere indholdet og omfanget til den enkelte gruppesession. Oplægget afholdes af gruppevejlederen på baggrund af det materiale, der er udarbejdet til det enkelte modul. Men der kan også suppleres med eksterne oplægsholdere, som har specialiseret viden om emnet, fx om jobcentret, om sundhed, om søvn eller lignende emner, hvor deltagerne kan have gavn af, at oplægsholderen har specialviden. Der kan inviteres en voksen ung med autisme til at holde oplæg om det givne emne, så forældrene får input fra én, som har været, hvor deres barn er. Det kan også være en forælder til en voksen med autisme, som har været der, hvor deltagerne i gruppen er. Endelig kan det være relevant at invitere den lokale autismeforening eller Landsforeningen Autisme til at holde oplæg.

Gennemgående redskaber i gruppeforløbet

Oversigten nedenfor viser de gennemgående redskaber i gruppeforløbet for forældrene og i den unges læringsforløb. Redskaberne er således ikke knyttet til specifikke moduler, men bruges løbende gennem gruppeforløbet.

Informationspjece: Indeholder en beskrivelse af formålet med gruppeforløbet. Derudover beskrives nøgleoplysninger om gruppeforløbet: Hvor mødes vi første gang, hvad tid, navn og kontaktoplysninger på gruppevejleder. Der er også information om formålet og indholdet i både den unges gruppeforløb og forældrenes gruppeforløb i pjecen.

Den unges handleplan: Er redskabet til at sikre en målrettet indsats til den unge. Forældrene kan derfor med fordel kende planen og den unges mål, så forældrenes gruppeforløb også kan understøtte, at den unge opnår sine mål. For unge over 18 år kræver det samtykke fra de unge for at kunne inddrage forældrene i læringsforløbet.

Forældre-logbog: Indeholder refleksionsspørgsmål til hvert modul og plads til, at deltagerne kan skrive egne noter under gruppesessionerne og mellem gruppesessionerne. Det kan være en fordel at få forældrene til at skrive refleksioner sidst i hver gruppesession.

Før I går i gang

Overvej, hvor gruppen skal mødes til gruppeforløbet. Overvej ligeledes, hvilket tidspunkt der er mest hensigtsmæssigt at placere gruppen ift. forældrenes øvrige hverdagsliv, samt om forældrenes gruppesessioner skal holdes samtidig med de unges gruppesessioner.

Det er en fordel, hvis der er mulighed for at dele forældrene op i mindre grupper, så de kan lave gruppearbejde, øvelser og have drøftelser uden at forstyrre hinanden.

Er der ikke en skærm/projektor til at vise slides på i gruppelokalet, så overvej, hvordan oplægget kan formidles uden.

Det er også relevant, at der er mulighed for, at gruppevejlederen kan samle deltagernes input på en tavle eller flipover. Hvis gruppen mødes et sted, hvor dette ikke er muligt, er det vigtigt at forberede, hvordan det sikres og synliggøres, at der samles op på deltagernes input og drøftelser.

Forklaring på ikoner

I guiden fremgår en række ikoner, der skal hjælpe til at give et hurtigt overblik.

Oplæg/præsentation: Beskriver de input i gruppesessionen, som gruppevejlederen står for, i form af oplæg eller præsentationer. Der findes slides til de konkrete oplæg i **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Drøftelser: Præsenterer de refleksionsspørgsmål, som deltagerne kan drøfte i løbet af modulet og kommer med forslag til fremgangsmåde.

Øvelser: Viser de øvelser, der kan arrangeres med deltagerne i hvert modul, herunder formål med øvelsen og forslag til fremgangsmåde.

Redskaber og materialer: Viser de redskaber og materialer, som kan understøtte øvelser, drøftelser og refleksioner. Redskaber og materialer findes i **Redskaber og materialer til gruppeforløb**.

Overvejelser om facilitering af gruppeforløbet

Erfaringer fra anvendelsen af gruppeforløbet har vist, at det er vigtigt at kunne tage højde for dynamikkerne i forældregruppen, hvor nogle kan have meget kendskab til autismeområdet, mens andre har mindre viden. Nogle forældre kan også være i en presset situation i familien, som kan påvirke deres deltagelse og bidrag i gruppen. Det er vigtigt, at gruppevejlederne har redskaber til at sikre, at der opretholdes en god stemning og et trygt miljø i gruppen. Derfor er det centralt, at gruppevejlederne på forældreforløbet har erfaring med facilitering af grupper.

Hvis der viser sig udfordringer med gruppedynamikken eller u hensigtsmæssig adfærd hos nogle af forældrene, kan gruppevejlederen overveje:

- At tage det op i gruppen, hvis stemningen tillader det. Det kan være en måde at få løst op for eventuelle spændinger
- At kontakte de enkelte forældre bilateralt for at spørge ind til deres oplevelse af at deltage i gruppen, og hvordan deres adfærd påvirker de andre forældre.

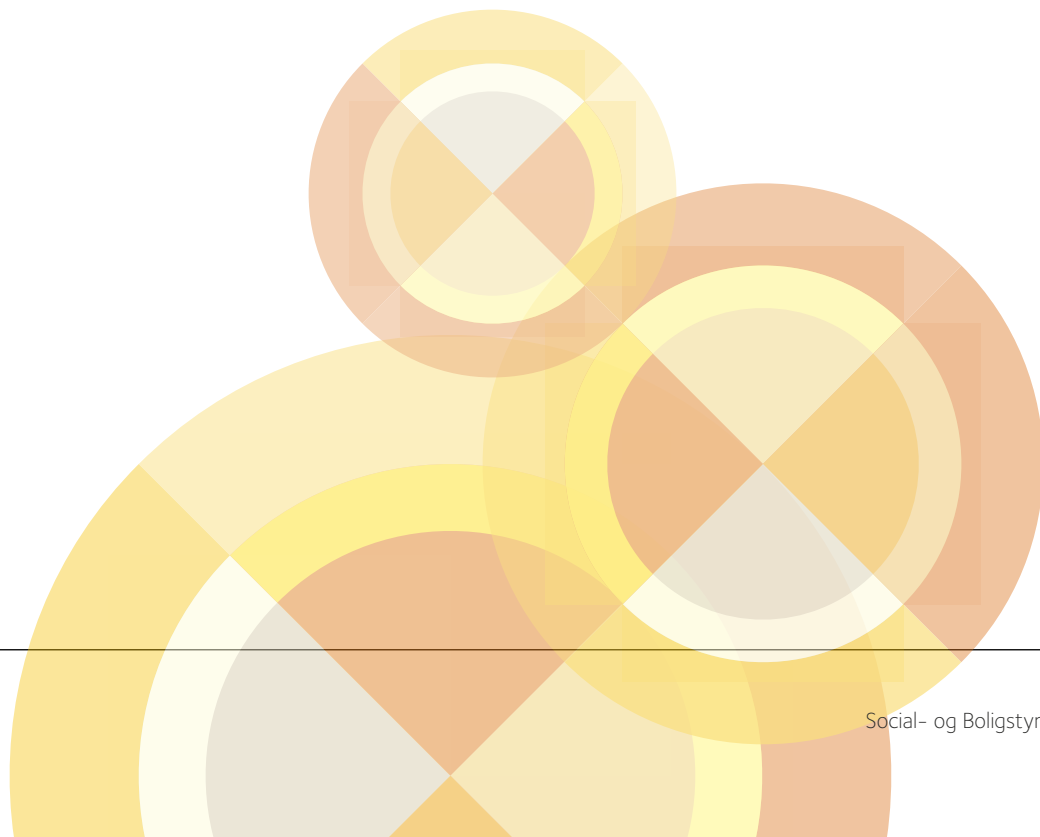
Indledende samtale med forældrene

Inden gruppeforløbet starter, arrangerer gruppevejlederne en samtale med den unges forældre.

Formålet med den indledende samtale er dels, at gruppevejlederen kan give forældrene information om gruppeforløbet og dets formål. Formålet er at understøtte de unges udvikling i læringsforløbet, samt at gruppevejlederen kan forberede dem på den første gruppesession. Samtidig er det vigtigt at få forventningsafstemt og give plads til, at forældrene kan stille evt. spørgsmål til forløbet og fortælle, hvad der optager dem, og hvad de håber at få ud af forløbet.

Den indledende samtale skal derfor også give gruppevejlederen viden om, hvem deltagerne er, hvad der optager dem – og om der er særlige forhold, som gruppevejlederen skal tage højde for i tilrettelæggelsen af gruppeforløbet.

Tidligere erfaringer fra forløbet har vist, at nogle forældre kan være udfordret ift. den unge med autisme eller på grund af andre forhold i familien. Det kan have betydning for forældrenes motivation, deltagelse og tilgang til forløbet. Erfaringerne fra anvendelsen af forløbet har også vist, at forældrenes indbyrdes relation kan påvirke deres deltagelse. Hvis der eksempelvis er tale om forældre, der er fraskilt, er det relevant at overveje, hvordan forældrene bedst kan indgå i forløbet – herunder om de begge kan deltage i gruppen og i givet fald hvordan.

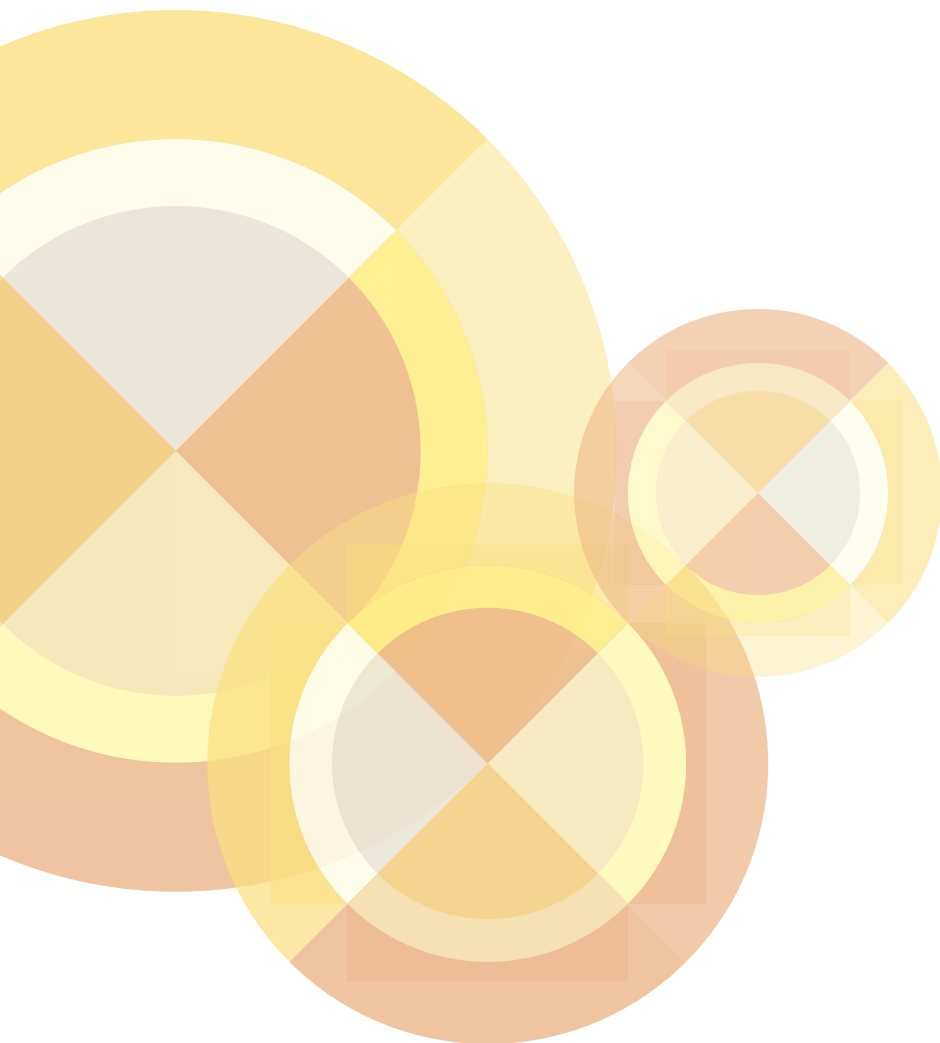
Fremgangsmøde og indhold

Samtalen kan arrangeres som et personligt møde, men det kan også foregå som en telefonsamtale, hvis dette passer forældrene bedst.

Det vigtigste er, at forældrene får mulighed for at fortælle om deres baggrund for at deltage i gruppeforløbet, og gruppevejlederen får et godt billede af deltagerne på holdet. Det kan handle om at spørge ind til:

- Navn på forældrene og barnet/den unge. Evt. andre i familien (søskende).
- Den unges alder
- Diagnose
- Andre vanskeligheder end autisme
- Skoletilbud eller uddannelse
- Situationen i familien og andre forhold, der kan påvirke forældrenes deltagelse
- Hvad baggrunden er for at starte i gruppeforløbet, og hvad forældrene håber at få ud af forløbet.

Gruppevejlederen kan med fordel, efter den indledende samtale, overveje, om der er noget i forældrenes situation eller tilgang, som får betydning for, hvordan gruppeforløbet skal tilrettelægges for at sikre et godt forløb.

Modul 1: Velkommen

Formålet med modul 1 er, at deltagerne lærer hinanden at kende og bliver introduceret til forløbets indhold og plan.

Forberedelse

En uge inden gruppesessionen

- Deltagerne har fået information om, hvor og hvornår gruppesessionen foregår.
- Deltagerne har fået information om, at de, forud for gruppesessionen, skal reflektere over følgende:
 - Hvad vil jeg gerne have ud af forløbet?
 - Hvilke mål/resultater er vigtige for mig?

På dagen:

- Forbered evt. forplejning (kaffe, te, vand, evt. snacks).
- Medbring materialer: Forældre-logbog til forældrene (skaf notesbøger, som forældrene får udleveret).

Gruppesessionen

Modulet starter med, at gruppevejlederen byder velkommen, præsenterer sig selv og formålet med dagen. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Gruppevejlederen udleverer og fortæller om forældre-logbogen, der er en notesbog til forældrene, som de kan lave noter i under og mellem gruppesessionerne, herunder egne mål og refleksioner i forløbet.

Deltagerne præsenterer sig på skift for resten af gruppen:

- Hvem er jeg, mit barn med autisme, evt. andre i familie?

Oplæg om gruppeforløbet

Gruppevejlederen præsenterer gruppeforløbets indhold, struktur, redskaber, deltagernes muligheder for at påvirke indhold og fokus i modulerne, sammenhæng mellem forældrene og de unges forløb. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Hvad vi vil gerne have ud af forløbet?

Til hver gruppesession drøfter deltagerne, hvad de gerne vil have ud af modulet, for at sikre, at forløbet tilrettelægges ud fra forældrenes behov og ønsker.

På modul 1 drøftes, hvad forældrene samlet set gerne vil have ud af forløbet.

Forældrene drøfter to og to:

- Hvad er mine tidligere erfaringer med at modtage hjælp og støtte?
- Hvad er baggrunden for, at jeg deltager i dette gruppeforløb?
- Hvad håber jeg at få ud af forløbet?

Gruppevejlederen faciliterer en fælles opsamling i plenum på, hvad forældrene håber at få ud af forløbet.

- Er der nogle mål eller ønsker, forældrene har til fælles?
- Hvad betyder forældrenes input for det videre forløb?

Omsætning i hverdagen

Gruppevejlederen introducerer forældrene til, at der vil blive lagt op til, at deltagerne afprøver og omsætter de input, som de har fået til gruppesessionen, i hverdagene mellem gruppegangene, samt forbereder sig på refleksionsspørgsmål til de enkelte moduler.

Til næste gang (modulet om de unges udviklingsprofil) opfordres deltagerne til at reflektere over:

- Hvilke muligheder og udfordringer oplever jeg, at mit barn har? Og hvad siger de unge selv?
- Hvad kan være vanskeligt ved at involvere sig på positiv vis i den unges liv – og hvad har jeg selv gode erfaringer med?
- Hvad er den unges fokus og mål i læringsforløbet?
- Til forældre til unge under 18 år: Hvordan forbereder vi den unge på overgangen ved det 18. år?

Hvad tager vi med os hjem?

- Fælles opsamling på dagen
- Fælles feedback til gruppevejlederen og gruppen
- Evt. udfyldelse af evalueringsskema.

Modul 2: Udviklingsprofil

Formålet med modul 2 er, at forældrene opnår viden om unge med autismes udfordringer og ressourcer, samt at forældrene får redskaber, der støtter dem i at være positivt involveret i de unges liv.

Forberedelse

3-4 dage inden gruppesessionen

Planlæg oplæg, gruppearbejde og øvelser:

- Forbered oplæg og evt. koordiner med ekstern oplægsholder
- Vælg og forbered øvelser
- Forbered mindre grupper til øvelserne: Er der nogen deltagere, som umiddelbart giver bedre mening at sætte sammen end andre?
- Ved to gruppevejledere: Aftal roller og ansvar på de enkelte dele i gruppesessionen. Hvem har ansvaret for hvad i løbet af gruppesessionen?

På dagen:

- Forbered evt. forplejning (kaffe, te, vand, evt. snacks)
- Medbring materialer: Post-it's/små sedler + tuscher til opsamling på gruppedrøftelserne

Gruppesessionen

Modulet starter med, at gruppevejlederen byder velkommen, præsenterer dagens tema og formålet med dagen. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Siden sidst

Forældrene deles op to og to og drøfter sammen deres oplevelser og refleksioner siden sidste gruppesession.

- Hvordan er det gået siden sidst? Her kan man tage de refleksionsspørgsmål op, som forældrene har overvejet siden sidst.
- Hvad er det bedste, der er sket, for min/den unge siden sidst?
- Hvordan er det gået med den unges hjemmeøvelse?

Gruppevejlederen samler op sammen med deltagerne i plenum:

- Hvordan er det gået siden sidst?
- Er der noget, deltagerne er særligt optagede af, som har betydning for dagen?

Hvad vi vil gerne have ud af modulet?

Gruppevejlederen faciliterer en drøftelse i plenum af refleksionsspørgsmålene, som står på tavle/flipover eller slides.

- Hvad vil jeg gerne have ud af dagen i dag?
- Hvad er vigtigt for mig at komme omkring i forhold til temaet om ungeliv med autisme og de unges udviklingsprofil?

Deltagerne skiftes til at byde ind. Gruppevejlederen faciliterer, at alle kommer til orde, og samler op på deltagerens input på en tavle/flipover, så der er en fælles opsamling på, hvad det er vigtigt at nå omkring.

Gruppevejlederen sørger også for at referere til forældrenes input undervejs i modulet, når det er relevant.

Hvad har de unge aktuelt fokus på?

Gruppevejlederen gennemgår de væsentligste pointer fra de unges gruppesession samt de unges hjemmeøvelse, så der skabes de bedste forudsætninger for, at forældrene kan understøtte den unges udvikling. Indholdet afhænger af, hvor mange gruppesessioner forældrenes forløb strækker sig over. Det er derfor vigtigt, at gruppevejlederne tilpasser indholdet, så det passer med, hvad de unge konkret gennemgår.

Oplæg om de unges udviklingsprofil

Gruppevejlederen introducerer temaet om livet som ung med autisme, herunder hvilke ressourcer og udfordringer der kan være forbundet med dette. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Gruppevejlederen understøtter, at forældrenes egne erfaringer kommer i spil på passende tidspunkter i løbet af oplægget:

- Hvilke ressourcer og udfordringer ser vi, og hvad siger de unge selv?
- Hvilke handlemuligheder og redskaber kan man bruge som forældre?
- Hvordan kan vi som forældre sikre en positiv involvering i den unges liv?
- Hvordan kan man bedst kommunikere med sit barn, fx om svære ting eller fremtidsønsker?
- Hvordan kan man gå fra et negativt syn på sit barns situation til et positivt, hvor man ser muligheder og potentialer?

Der kan inviteres en **ekstern oplægsholder**, fx en ung med autisme (som ikke går i læringsforløbet og derfor ikke har forældre på holdet), der kan fortælle om sin proces frem mod en selvstændig voksenthværelse – og hvordan forældrene kan støtte på en god måde. Det kan også være en oplægsholder, som fortæller om forskellige muligheder for unge med autisme, fx i forhold til uddannelse eller job.

Drøftelse – Forældrenes erfaringer

Formålet med drøftelsen er at bringe deltagerens forberedelse til modulet i spil. Hvad har forældrene reflekteret over og evt. talt med den unge om som forberedelse til dagens tema?

Deltagerne deles i mindre grupper og drøfter refleksionsspørgsmålet med hinanden, herunder hvad de har reflekteret over inden modulet. Drøftelsen fungerer som forberedelse til den efterfølgende øvelse.

- Hvordan finder man balancen mellem den unges behov for støtte og skærmning og den unges behov for selvstændighed og indflydelse på eget liv?
- Hvad kan være svært i den balance? Hvad kan jeg gøre bedre/anderledes?
- Hvornår er jeg lykkedes med denne balance? Hvad kan jeg gøre mere af?

Gruppevejlederen tjekker ind med de enkelte grupper i løbet af gruppedrøftelsen og samler grupperne, når deltagerne er klar til at gå videre med øvelsen.

Omsætning af viden i hverdagen

Formålet med øvelsen er, at forældrene omsætter de tips og idéer, som de har drøftet i gruppedrøftelsen til konkret (ny) praksis i hverdagen.

Øvelse 1 – Ressourceblomsten som ramme for refleksion: Øvelsen foregår ved, at forældrene individuelt udfylder de styrker, som deres barn har, og evt. uddyber med eksempler i rubrikkerne. Herefter overvejer forældrene to og to, hvilken rolle de har som forældre. Til sidst deles erfaringer og gode råd i plenum.

Forældrene får udleveret ressourceblomsten i print

Øvelse 2 – Støtte og skærmning: Øvelsen kan foregå ved, at gruppen samler op på drøftelsen, fx på post-it's eller små sedler, hvor de skriver, hvad de som forældre med fordel kan gøre for at sikre en god balance mellem at støtte deres barn og samtidig understøtte den unges behov for selvstændighed og indflydelse på eget liv.

- Hvordan kan man have den unges skånehensyn for øje, så man ved, om man skal eksponere eller kompensere?

Deltagerne kan skiftes til at vælge en seddel og præsentere for resten af gruppen, hvordan løsningsforslaget konkret kan omsættes i deres egen hverdag med udgangspunkt i deres og den unges situation.

- Hvad kan jeg konkret gå hjem og gøre?
- Hvordan kan det hjælpe den unge i læringsforløbet?
- Hvordan ville jeg kunne se, at jeg er lykkedes med det?

De andre deltagere kan byde ind med sparring, råd og idéer til, hvordan løsningsforslagene kan omsættes i hverdagen.

Forældrene kan notere de idéer og konkrete handlinger, som, de synes, er relevante i deres notesbog.

Hvad vil vi fokusere på til næste gang?

Gruppevejlederen sørger for, at alle deltagere noterer sig egne mål, tips og idéer, som deltagerne gerne vil afprøve til næste gang.

Gruppevejlederen kan med fordel facilitere en runde i plenum, hvor deltagerne fortæller hinanden, hvad de vil arbejde med til næste gang.

Til næste gang (modul om andre følger af autisme) opfordres deltagerne til at:

- Tænke over den unges eventuelle øvrige problematikker (fx angst, stress, depression, rusmiddelproblemer).
- Hvad er mine/den unges erfaringer? Hvordan arbejder den unge med disse ting i sit læringsforløb?
- Hvad kan være svært?
- Hvad vil jeg gerne have ud af modulet om de udfordringer, som de unge kan have ud over autisme?

Hvad tager vi med os hjem?

Gruppevejlederen opsummerer dagens pointer, teknikker og metoder – gerne visuelt på en tavle eller flipover. Gruppevejlederen kan evt. tage et billede af opsamlingen og sende ud til forældrene som opfølgning på den enkelte gruppesession.

Gruppevejlederen faciliterer, at deltagerne kan give deres feedback på gruppesessionen og reflektere over, hvad de har fået ud af gruppesessionen.

Spørgsmålene står på en tavle/slides, og deltagerne kan drøfte dem i grupper eller reflektere selv, inden der samles op i plenum.

- Hvad har været særligt godt i dag?
- Hvad har jeg lært?
- Hvad kunne være bedre/anderledes?
- Hvad vil jeg gerne have gentaget/bruge tid på igen næste gruppesession?

Deltagerne udfylder evalueringsskema og afleverer til gruppevejlederen.

Modul 3: Andre følger af autisme

Formålet med modulet er, at forældrene opnår viden om, hvordan unge med autisme kan opleve andre udfordringer (fx psykiske vanskeligheder, stress, sårbarhed og rusmiddelproblemer) og give forældrene redskaber til at forebygge og håndtere disse problematikker.

Forberedelse

Et par dage inden gruppesessionen

Planlæg oplæg, gruppearbejde og øvelser:

- Forbered oplæg om andre følger af autisme. Inviter evt. ekstern oplægsholder med specialiseret viden inden for et eller flere af de områder, der er relevante for forældrene.
- Vælg og forbered øvelser.
- Forbered mindre grupper til øvelserne: Er der nogen deltagere, som umiddelbart giver bedre mening at sætte sammen end andre? Der kan være stor forskel på de unges udfordringer og dermed, hvad der er relevant for forældrene at tage fat på.
- Ved to gruppevejledere: Aftal roller og ansvar på de enkelte dele i gruppesessionen. Hvem har ansvaret for hvad i løbet af gruppesessionen?

På dagen:

- Forbered evt. forplejning (kaffe, te, vand, evt. snacks)
- Medbring materialer: Post-it's/små sedler + tuscher til opsamling på gruppedrøftelserne.

Gruppesessionen

Modulet starter med, at gruppevejlederen byder velkommen, præsenterer dagens tema og formålet med dagen. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Siden sidst

Forældrene deles op to og to og drøfter sammen deres oplevelser og refleksioner siden sidste gruppesession.

- Hvordan er det gået siden sidst? Her kan man tage de refleksionsspørgsmål op, som forældrene har overvejet siden sidst.
- Hvad er det bedste, der er sket, for min/den unge siden sidst?
- Hvordan er det gået med den unges hjemmeøvelse?

Gruppevejlederen samler op sammen med deltagerne i plenum:

- Hvordan er det gået siden sidst?
- Er der noget, deltagerne er særligt optagede af, som har betydning for dagen?

Hvad vi vil gerne have ud af modulet?

Gruppevejlederen faciliterer en drøftelse i plenum af refleksionsspørgsmålene, som står på tavle/flipover eller slides.

- Hvad vil jeg gerne have ud af dagen i dag?
- Hvad er vigtigt for mig at komme omkring i forhold til temaet om de unges andre følger af autisme?

Deltagerne skiftes til at byde ind. Gruppevejlederen faciliterer, at alle kommer til orde, og samler op på deltagerens input på en tavle/flipover, så der er en fælles opsamling på, hvad det er vigtigt at nå omkring.

Gruppevejlederen sørger også for at referere til forældrenes input undervejs i modulet, når det er relevant.

Hvad har de unge aktuelt fokus på?

Gruppevejlederen gennemgår de væsentligste pointer fra de unges gruppesession samt de unges hjemmeøvelse, så der skabes de bedste forudsætninger for, at forældrene kan understøtte den unges udvikling. Indholdet afhænger af, hvor mange gruppesessioner forældrenes forløb strækker sig over. Det er derfor vigtigt, at gruppevejlederne tilpasser indholdet, så det passer med, hvad de unge konkret gennemgår.

Oplæg om andre problemstillinger

Gruppevejlederen holder oplæg om de øvrige udfordringer og ledsagesymptomer, de unge kan opleve, samt hvordan forældrene kan understøtte den unge. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Gruppevejlederen sørger for at sætte deltagernes erfaringer og perspektiver i spil undervejs i oplægget.

Drøftelse – Forældrenes erfaringer

Formålet med drøftelsen er at bringe deltagernes forberedelse til modulet i spil. Hvad har forældrene reflekteret over og evt. talt med den unge om som forberedelse til dagens tema?

Deltagerne deles i mindre grupper og drøfter refleksionsspørgsmålet med hinanden, herunder hvad de har reflekteret over inden modulet. Drøftelsen fungerer som forberedelse til den efterfølgende øvelse.

I dette modul kan det være en fordel at dele forældrene op i mindre grupper efter karakteren af de øvrige problematikker, børnene oplever (fx angst, depression, problematisk rusmiddelbrug, spiseforstyrrelse). Der kan også være forældre i gruppen, hvis børn ikke har store udfordringer ud over autisme. De kan have gavn af at blive sat sammen og kan fokusere på dagligdagsudfordringer, fx udfordringer med praktiske gøremål, bad, oprydning, tøjvask, indkøb, transport, familie, søskende, nye situationer, ferier og økonomi.

- Hvilke eventuelle problematikker oplever de unge ud over autisme (fx angst, stress, depression, rusmiddelproblemer).
- Hvad er mine/den unges erfaringer?
- Hvad kan være svært i forhold til at forebygge og håndtere dette?

Gruppevejlederen tjekker ind med de enkelte grupper og i løbet af gruppedrøftelsen og samler grupperne, når deltagerne er klar til at gå videre med øvelsen.

Gruppevejlederen skal sørge for at være opmærksom på deltagernes sindsstemning undervejs i disse drøftelser, da det er emner, der kan være forbundet med stor bekymring hos forældrene.

Omsætning af viden i hverdagen

Formålet med øvelsen er, at forældrene omsætter de tips og idéer, som de har drøftet i gruppedrøftelsen til konkret (ny) praksis i hverdagen.

Øvelse – Håndtering af svære perioder: Øvelsen kan foregå ved, at gruppen samler op på drøftelsen, fx på post-it's eller små sedler, hvor de skriver, hvad de som forældre med fordel kan gøre for at forebygge og håndtere svære perioder i deres barns liv.

Deltagerne kan skiftes til at vælge en seddel og præsentere for resten af gruppen, hvordan løsningsforslaget konkret kan omsættes i deres egen hverdag med udgangspunkt i deres og den unges situation.

- Hvordan forebygger vi, og hvordan hjælper vi de unge, når de er inde i en vanskelig periode?
- Hvilke handlemuligheder og redskaber kan vi bruge som forældre?
- Hvad kan jeg konkret gå hjem og gøre?

- Hvordan kan det hjælpe den unge i læringsforløbet?
- Hvordan ville jeg kunne se, at jeg er lykkedes med det?

De andre deltagere kan byde ind med sparring, råd og idéer til, hvordan løsningsforslagene kan omsættes i hverdagen.

Forældrene kan notere de idéer og konkrete handlinger, som, de synes, er relevante i deres notesbog.

Hvad vil vi fokusere på til næste gang?

Gruppevejlederen sørger for, at alle deltagere noterer sig egne mål og hvilke tips og idéer, som deltagerne gerne vil afprøve til næste gang.

Gruppevejlederen kan med fordel facilitere en runde i plenum, hvor deltagerne fortæller hinanden, hvad de vil arbejde med til næste gang.

Til næste gang (modul om anerkendende tilgang) opfordres deltagerne til at:

- Tænke over, hvordan de støtter den unges håb, motivation og tro på sig selv.
- Tænke over eksempler fra hverdagen, hvor det er lykkedes særligt godt.
- Tænke over eksempler fra hverdagen, hvor det ikke er lykkedes, og hvad der evt. gik galt.

Hvad tager vi med os hjem?

Gruppevejlederen opsummerer dagens pointer, teknikker og metoder – gerne visuelt på en tavle eller flipover. Gruppevejlederen kan evt. tage et billede af opsamlingen og sende ud til forældrene som opfølgning på den enkelte gruppesession.

Gruppevejlederen faciliterer, at deltagerne kan give deres feedback på gruppesessionen og reflektere over, hvad de har fået ud af gruppesessionen.

Spørgsmålene står på en tavle/slides, og deltagerne kan drøfte dem i grupper eller reflektere selv, inden der samles op i plenum.

- Hvad har været særligt godt i dag?
- Hvad har jeg lært?
- Hvad kunne være bedre/anderledes?
- Hvad vil jeg gerne have gentaget/bruge tid på igen næste gruppesession?

Deltagerne udfylder evalueringsskema og afleverer til gruppevejlederen.

Modul 4: Anerkendende tilgang

Formålet med modul 4 er at give forældrene viden og redskaber til at støtte de unge i deres ønsker, drømme og motivation. Og at klæde forældrene på til at bevare en anerkendende tilgang i perioder, hvor den unge har det svært.

Forberedelse

3-4 dage inden gruppesessionen

Planlæg oplæg, gruppearbejde og øvelser:

- Planlæg oplæg
- Vælg og forbered øvelser
- Forbered mindre grupper til øvelserne: Er der nogen deltagere, som umiddelbart giver bedre mening at sætte sammen end andre?
- Ved to gruppevejledere: Aftal roller og ansvar på de enkelte dele i gruppesessionen. Hvem har ansvaret for hvad i løbet af gruppesessionen?

På dagen:

- Forbered evt. forplejning (kaffe, te, vand, evt. snacks)
- Medbring materialer: Post-it's/små sedler + tuscher til opsamling på gruppedrøftelserne.

Gruppesessionen

Modulet starter med, at gruppevejlederen byder velkommen, præsenterer dagens tema og formålet med dagen. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Siden sidst

Forældrene deles op to og to og drøfter sammen deres oplevelser og refleksioner siden sidste gruppesession.

- Hvordan er det gået siden sidst? Her kan man tage de refleksionsspørgsmål op, som forældrene har overvejet siden sidst.
- Hvad er det bedste, der er sket, for min/den unge siden sidst?
- Hvordan er det gået med den unges hjemmeøvelse?

Gruppevejlederen samler op sammen med deltagerne i plenum:

- Hvordan er det gået siden sidst?
- Er der noget deltagerne er særligt optagede af, som har betydning for dagen?

Hvad vi vil gerne have ud af modulet?

Gruppevejlederen faciliterer en drøftelse i plenum af refleksionsspørgsmålene, som står på tavle/flipover eller slides.

- Hvad vil jeg gerne have ud af dagen i dag?
- Hvad er vigtigt for mig at komme omkring i forhold til temaet om anerkendende tilgang?

Hvad har de unge aktuelt fokus på?

Gruppevejlederen gennemgår de væsentligste pointer fra de unges gruppesession samt de unges hjemmeøvelse, så der skabes de bedste forudsætninger for, at forældrene kan understøtte den unges udvikling. Indholdet afhænger af, hvor mange gruppesessioner forældrenes forløb strækker sig over. Det er derfor vigtigt, at gruppevejlederne tilpasser indholdet, så det passer med, hvad de unge konkret gennemgår.

Oplæg om en støttende og anerkendende tilgang

Gruppevejlederen holder oplæg om anerkendende tilgang og hvordan de unges håb, drømme og motivation kan understøttes. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Gruppevejlederen sørger for at sætte forældrenes perspektiver og erfaringer i spil undervejs i oplægget.

Drøftelse – Forældrenes erfaringer

Formålet med drøftelsen er at bringe deltagernes forberedelse til modulet i spil. Hvad har forældrene reflekteret over og evt. talt med den unge om som forberedelse til dagens tema?

Deltagerne deles i mindre grupper og drøfter refleksionsspørgsmålet med hinanden, herunder hvad de har reflekteret over inden modulet. Drøftelsen fungerer som forberedelse til den efterfølgende øvelse.

- Hvilke muligheder og udfordringer oplever jeg i forhold til at støtte den unges motivation, håb og drømme?
- Hvad kan være svært, og hvorfor går det galt?
- Hvornår lykkes det, og hvad gik godt?
- Hvad er mit barn motiveret for?
- Hvad kan motivere mit barn til selvstændighed/selvhjulpenhed?

Omsætning af viden i hverdagen

Formålet med øvelsen er, at forældrene omsætter de tips og idéer, som de har drøftet i gruppedrøftelsen til konkret (ny) praksis i hverdagen.

Øvelse: Anerkendende og støttende tilgang: Øvelsen kan foregå ved, at gruppen samler op på drøftelsen, fx på post-it's eller små sedler, hvor de skriver, hvad de som forældre med fordel kan gøre for at støtte og anerkende deres barn.

- Hvilke handlemuligheder og redskaber kan vi bruge som forældre til at støtte den unges motivation, håb og drømme?
- Hvordan bevarer vi håb, mod og motivation i perioder, hvor problemerne tårner sig op?

Deltagerne kan skiftes til at vælge en seddel og præsentere for resten af gruppen, hvordan løsningsforslaget konkret kan omsættes i deres egen hverdag med udgangspunkt i deres og den unges situation.

- Hvad kan jeg konkret gå hjem og gøre?
- Hvordan kan det hjælpe den unge i læringsforløbet?
- Hvordan ville jeg kunne se, at jeg er lykkedes med det?

De andre deltagere kan byde ind med sparring, råd og idéer til, hvordan løsningsforslagene kan omsættes i hverdagen.

Forældrene kan notere de idéer og konkrete handlinger, som de synes er relevante i deres notesbog.

Hvad vil vi fokusere på til næste gang?

Gruppevejlederen sørger for, at alle deltagere noterer sig egne mål og hvilke tips, tricks og idéer, som deltagerne gerne vil afprøve til næste gang.

Gruppevejlederen kan med fordel facilitere en runde i plenum, hvor deltagerne fortæller hinanden, hvad de vil arbejde med til næste gang.

Til næste gang (modul om konflikthåndtering) opfordres deltagerne til at:

- Tænke over situationer med konflikter, som de har været i med den unge: Hvad gik galt? Hvordan kunne det have været grebet anderledes an?
- Tænke over situationer, hvor den unge er i konflikt med andre: Hvad gik galt? Hvad kunne have været gjort anderledes?
- Tænker over, hvad der er sket efter konflikten, og hvordan det bidrog til at løse eller forværre konflikten: Hvad fungerede godt, og hvad gik mindre godt?

Hvad tager vi med os hjem?

Gruppevejlederen opsummerer dagens pointer, teknikker og metoder – gerne visuelt på en tavle eller flipover. Gruppevejlederen kan evt. tage et billede af opsamlingen og sende ud til forældrene som opfølgning på den enkelte gruppesession.

Gruppevejlederen faciliterer, at deltagerne kan give deres feedback på gruppesessionen og reflektere over, hvad de har fået ud af gruppesessionen.

Spørgsmålene står på en tavle/slides, og deltagerne kan drøfte dem i grupper eller reflektere selv, inden der samles op i plenum.

- Hvad har været særligt godt i dag?
- Hvad har jeg lært?
- Hvad kunne være bedre/anderledes?
- Hvad vil jeg gerne have gentaget/bruge tid på igen næste gruppesession?

Deltagerne udfylder evalueringsskema og afleverer til gruppevejlederen.

Modul 5: Konflikt håndtering

Formålet med modul 5 er at give deltagerne viden om og redskaber til konflikt håndtering. Både i relationen mellem forældrene og den unge – og i den unges relation til andre, hvor forældrene kan støtte den unge i at håndtere konflikter mere selvstændigt.

Forberedelse

3-4 dage inden gruppesessionen

Planlæg oplæg, gruppearbejde og øvelser:

- Forbered oplæg.
- Vælg og forbered øvelser.
- Forbered mindre grupper til øvelserne: Er der nogen deltagere, som umiddelbart giver bedre mening at sætte sammen end andre?
- Ved to gruppevejledere: Aftal roller og ansvar på de enkelte dele i gruppesessionen. Hvem har ansvaret for hvad i løbet af gruppesessionen?

På dagen:

- Forbered evt. forplejning (kaffe, te, vand, evt. snacks)
- Medbring materialer: Post-it's/små sedler + tuscher til opsamling på gruppedrøftelserne.

Gruppesessionen

Modulet starter med, at gruppevejlederen byder velkommen, præsenterer dagens tema og formålet med dagen. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Siden sidst

Forældrene deles op to og to og drøfter sammen deres oplevelser og refleksioner siden sidste gruppesession.

- Hvordan er det gået siden sidst? Her kan man tage de refleksionsspørgsmål op, som forældrene har overvejet siden sidst.
- Hvad er det bedste, der er sket, for min/den unge siden sidst?
- Hvordan er det gået med den unges hjemmeøvelse?

Gruppevejlederen samler op sammen med deltagerne i plenum:

- Hvordan er det gået siden sidst?
- Er der noget, deltagerne er særligt optagede af, som har betydning for dagen?

Hvad vi vil gerne have ud af modulet?

Gruppevejlederen faciliterer en drøftelse i plenum af refleksionsspørgsmålene, som står på tavle/flipover eller slides.

- Hvad vil jeg gerne have ud af dagen i dag?
- Hvad er vigtigt for mig at komme omkring i forhold til temaet om konflikt håndtering?

Hvad har de unge aktuelt fokus på?

Gruppevejlederen gennemgår de væsentligste pointer fra de unges gruppesession samt de unges hjemmeøvelse, så der skabes de bedste forudsætninger for, at forældrene kan understøtte den unges udvikling. Indholdet afhænger af, hvor mange gruppesessioner forældrenes forløb strækker sig over. Det er derfor vigtigt, at gruppevejlederne tilpasser indholdet, så det passer med, hvad de unge konkret gennemgår.

Oplæg om problemløsning og konflikt håndtering

Gruppevejlederen holder oplæg om konflikt håndtering, herunder hvordan de unge kan understøttes i konflikt håndtering, både i relation til forældrene og i de unges egne konflikter. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Gruppevejlederen sørger for at bringe deltagerne egne erfaringer og perspektiver i spil.

Drøftelse – Forældrenes erfaringer

Formålet med drøftelsen er at bringe deltagerne forberedelse til modulet i spil. Hvad har forældrene reflekteret over og evt. talt med den unge om som forberedelse til dagens tema?

Deltagerne deles i mindre grupper og drøfter refleksionsspørgsmålet med hinanden, herunder hvad de har reflekteret over inden modulet. Drøftelsen fungerer som forberedelse til den efterfølgende øvelse.

- Hvilke muligheder og udfordringer oplever jeg i forhold til problemløsning og konflikt håndtering?
- Mellem mig som forælder og den unge?
- I den unges møde med andre personer?
- Find eksempler, hvor I oplever giraf- og ulvesprog ved både mig selv og mit barn?
- Hvordan påvirker brugen af hhv. giraf- og ulvesprog stemningen?

Omsætning af viden i hverdagen

Formålet med øvelsen er, at forældrene omsætter de tips og idéer, som de har drøftet i gruppedrøftelsen til konkret (ny) praksis i hverdagen.

Øvelse – Konfliktåndtering: Øvelsen kan foregå ved, at gruppen samler op på drøftelsen, fx på post-it's eller små sedler, hvor de skriver, hvad de som forældre med fordel kan gøre for at støtte og anerkende deres barn.

- Hvilke handlemuligheder og redskaber kan vi bruge som forældre til at støtte den unge i problemløsning og konfliktåndtering?

Deltagerne kan skiftes til at vælge en seddel og præsentere for resten af gruppen, hvordan løsningsforslaget konkret kan omsættes i deres egen hverdag med udgangspunkt i deres og den unges situation.

- Hvad kan jeg konkret gå hjem og gøre?
- Hvordan kan det hjælpe den unge i læringsforløbet?
- Hvordan ville jeg kunne se, at jeg er lykkedes med det?

De andre deltagere kan byde ind med sparring, råd og idéer til, hvordan løsningsforslagene kan omsættes i hverdagen.

Forældrene kan notere de idéer og konkrete handlinger, som, de synes, er relevante i deres notesbog.

Hvad vil vi fokusere på til næste gang?

Gruppevejlederen sørger for, at alle deltagere noterer sig egne mål og hvilke tips, tricks og idéer, som deltagerne gerne vil afprøve til næste gang.

Til næste gang (modul om de unges deltagelse i fællesskaber) opfordres deltagerne til at:

- Tænke over, hvilke muligheder og udfordringer de oplever i forhold til den unges overgang til voksenlivet og deltagelse i fællesskaber (fx sociale relationer, venskaber, uddannelse og job)
- Hvad kan være svært?
- Hvad vil jeg gerne have ud af modulet om deltagelse i fællesskaber?

Hvad tager vi med os hjem?

Gruppevejlederen opsummerer dagens pointer, teknikker og metoder – gerne visuelt på en tavle eller flipover. Gruppevejlederen kan evt. tage et billede af opsamlingen og sende ud til forældrene som opfølgning på den enkelte gruppesession.

Gruppevejlederen faciliterer, at deltagerne kan give deres feedback på gruppesessionen og reflektere over, hvad de har fået ud af gruppesessionen.

Spørgsmålene står på en tavle/slides, og deltagerne kan drøfte dem i grupper eller reflektere selv, inden der samles op i plenum.

- Hvad har været særligt godt i dag?
- Hvad har jeg lært?
- Hvad kunne være bedre/anderledes?
- Hvad vil jeg gerne have gentaget/bruge tid på igen næste gruppesession?

Deltagerne udfylder evalueringsskema og afleverer til gruppevejlederen.

Modul 6: De unges deltagelse i fællesskaber

Formålet med modul 6 er, at forældrene opnår viden og redskaber til at støtte de unge i deres udfordringer og muligheder i forhold til voksenlivet, herunder fx deltagelse i sociale fællesskaber, uddannelse eller job.

Forberedelse

3-4 dage inden gruppesessionen

Planlæg oplæg, gruppearbejde og øvelser:

- Forbered oplæg, herunder evt. ekstern oplægsholder, fx socialrådgiver, UU-vejleder eller fritidsorganisationer, der har specialviden, som matcher deltagernes interesser, ønsker og behov.
- Vælg og forbered øvelser.
- Forbered mindre grupper til øvelserne: Er der nogen deltagere, som umiddelbart giver bedre mening at sætte sammen end andre?
- Ved to gruppevejledere: Aftal roller og ansvar på de enkelte dele i gruppesessionen. Hvem har ansvaret for hvad i løbet af gruppesessionen?

På dagen:

- Forbered evt. forplejning (kaffe, te, vand, evt. snacks)
- Medbring materialer: Post-it's/små sedler + tuscher til opsamling på gruppedrøftelserne

Gruppesessionen

Modulet starter med, at gruppevejlederen byder velkommen, præsenterer dagens tema og formålet med dagen.

Siden sidst

Forældrene deles op to og to og drøfter sammen deres oplevelser og refleksioner siden sidste gruppesession.

- Hvordan er det gået siden sidst? Her kan man tage de refleksionsspørgsmål op, som forældrene har overvejet siden sidst.
- Hvad er det bedste, der er sket, for min/den unge siden sidst?
- Hvordan er det gået med den unges hjemmeøvelse?

Gruppevejlederen samler op sammen med deltagerne i plenum:

- Hvordan er det gået siden sidst?
- Er der noget, deltagerne er særligt optagede af, som har betydning for dagen?

Hvad vi vil gerne have ud af modulet?

Gruppevejlederen faciliterer en drøftelse i plenum af refleksionsspørgsmålene, som står på tavle/flipover eller slides.

- Hvad vil jeg gerne have ud af dagen i dag?
- Hvad er vigtigt for mig at komme omkring i forhold til temaet om de unges deltagelse i samfundet og andre fællesskaber?

Hvad har de unge aktuelt fokus på?

Gruppevejlederen gennemgår de væsentligste pointer fra de unges gruppesession samt de unges hjemmeøvelse, så der skabes de bedste forudsætninger for, at forældrene kan understøtte den unges udvikling. Indholdet afhænger af, hvor mange gruppesessioner forældrenes forløb strækker sig over. Det er derfor vigtigt, at gruppevejlederne tilpasser indholdet, så det passer med, hvad de unge konkret gennemgår.

Oplæg om deltagelse i fællesskaber

Gruppevejlederen holder oplæg om de unges deltagelse i fællesskaber, herunder venner, fritidsaktiviteter, uddannelse, job og egen bolig. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**. Gruppevejlederen sørger for at bringe forældrenes egne perspektiver i spil i løbet af oplægget.

Der kan inviteres en ekstern oplægsholder med specialviden om fx jobcenter, overgang fra børne- til voksen-systemet, uddannelsesmuligheder eller lignende, som forældrene kan have interesse i at høre nærmere om.

Drøftelse – Forældrenes erfaringer

Formålet med drøftelsen er at bringe deltagerne forberedelse til modulet i spil. Hvad har forældrene reflekteret over og evt. talt med den unge om som forberedelse til dagens tema?

Deltagerne deles i mindre grupper og drøfter refleksionsspørgsmålet med hinanden, herunder hvad de har reflekteret over inden modulet. Drøftelsen fungerer som forberedelse til den efterfølgende øvelse.

- Hvilke muligheder og udfordringer oplever jeg i forhold til den unges overgang til voksenlivet?
- Hvilke muligheder og udfordringer oplever jeg i forhold til den unges deltagelse i fællesskaber (fx sociale relationer og venskaber)?
- Hvad er den unges behov for etablering af netværk og deltagelse i fællesskaber?
- Hvordan kan jeg som forælder have en positiv involvering i den unges liv i overgangen til voksenlivet?

Omsætning af viden i hverdagen

Formålet med øvelsen er, at forældrene omsætter de tips og idéer, som de har drøftet i gruppedrøftelsen til konkret (ny) praksis i hverdagen.

Øvelse – Deltagelse i samfund og sociale fællesskaber: Øvelsen kan foregå ved, at gruppen samler op på drøftelsen, fx på post-it's eller små sedler, hvor de skriver, hvad de som forældre med fordel kan gøre for at understøtte deres barn i overgangen til voksenlivet.

- Hvad kan jeg gøre anderledes eller mere af for at understøtte den unges deltagelse i sociale fællesskaber?
- Hvad kan jeg gøre anderledes eller mere af for at understøtte den unge i en selvstændig tilværelse (egen bolig, at være myndig, kontakt til offentlige myndigheder)?
- Hvordan kan jeg understøtte den unges energiforvaltning og dermed mulighed for deltagelse?
- Hvad er min rolle, når den unge flytter for sig selv?

Deltagerne kan skiftes til at vælge en seddel og præsentere for resten af gruppen, hvordan løsningsforslaget konkret kan omsættes i deres egen hverdag med udgangspunkt i deres og den unges situation.

- Hvad kan jeg konkret gå hjem og gøre?
- Hvordan kan det hjælpe den unge i læringsforløbet?
- Hvordan ville jeg kunne se, at jeg er lykkedes med det?

De andre deltagere kan byde ind med sparring, råd og idéer til, hvordan løsningsforslagene kan omsættes i hverdagen.

Forældrene kan notere de idéer og konkrete handlinger, som, de synes, er relevante i deres notesbog.

Hvad vil vi fokusere på til næste gang?

Gruppevejlederen sørger for, at alle deltagere noterer sig egne mål og hvilke tips og idéer, som deltagerne gerne vil afprøve til næste gang.

Gruppevejlederen kan med fordel facilitere en runde i plenum, hvor deltagerne fortæller hinanden, hvad de vil arbejde med til næste gang.

Til næste gang (modul om rettigheder og muligheder for støtte) opfordres deltagerne til at:

- Tænke over, hvad det betyder, at den unge fylder 18 år og bliver myndig
- Hvad dette vil indebære for både den unges og forældrenes muligheder og vilkår.

Hvad tager vi med os hjem?

Gruppevejlederen opsummerer dagens pointer, teknikker og metoder – gerne visuelt på en tavle eller flipover. Gruppevejlederen kan evt. tage et billede af opsamlingen og sende ud til forældrene som opfølgning på den enkelte gruppesession.

Gruppevejlederen faciliterer, at deltagerne kan give deres feedback på gruppesessionen og reflektere over, hvad de har fået ud af gruppesessionen.

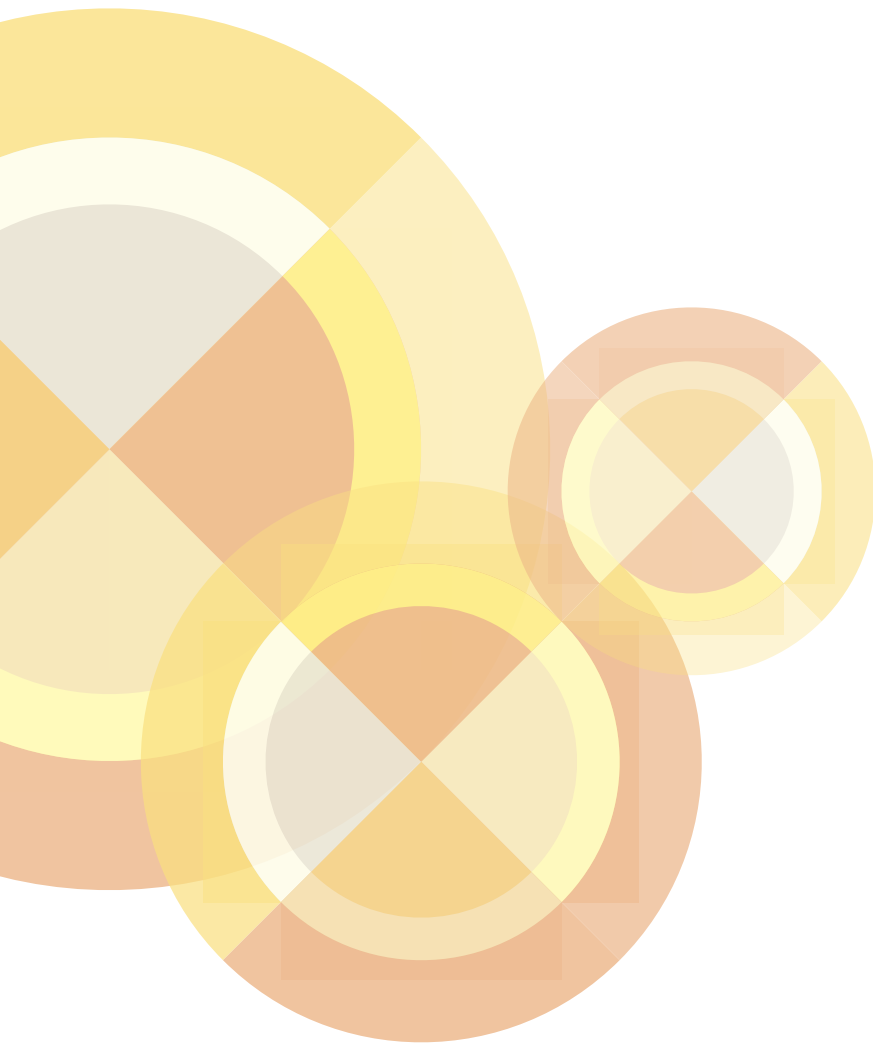
Spørgsmålene står på en tavle/slides, og deltagerne kan drøfte dem i grupper eller reflektere selv, inden der samles op i plenum.

- Hvad har været særligt godt i dag?
- Hvad har jeg lært?
- Hvad kunne være bedre/anderledes?
- Hvad vil jeg gerne have gentaget/bruge tid på igen næste gruppesession?

Deltagerne udfylder evalueringsskema og afleverer til gruppevejlederen.

Modul 7: Rettigheder og muligheder for støtte

Formålet med modul 7 er at give forældrene viden om, hvilke ændringer det medfører, at den unge bliver 18 år og dermed bliver myndig. Hensigten er også at give forældrene viden om den unges muligheder for støtte efter det fyldte 18 år. Det skal understreges, at dette modul kan være meget relevant, hvis de unge er under 18 år, men forventeligt vil være mindre relevant, hvis de unge er over 18 år.

Forberedelse

3-4 dage inden gruppesessionen

Planlæg oplæg, gruppearbejde og øvelser:

- Planlæg oplæg, herunder udfyld de to slides om hhv. støttemuligheder i kommunen og lokalsamfundet, så indholdet er målrettet de unge.
- Vælg og forbered øvelser.
- Forbered mindre grupper til øvelserne: Er der nogen deltagere, som umiddelbart giver bedre mening at sætte sammen end andre?
- Ved to gruppevejledere: Aftal roller og ansvar på de enkelte dele i gruppesessionen. Hvem har ansvaret for hvad i løbet af gruppesessionen?

På dagen:

- Forbered evt. forplejning (kaffe, te, vand, evt. snacks)
- Medbring materialer: Post-it's/små sedler + tuscher til opsamling på gruppedrøftelserne.

Gruppesessionen

Modulet starter med, at gruppevejlederen byder velkommen, præsenterer dagens tema og formålet med dagen. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Siden sidst

Forældrene deles op to og to og drøfter sammen deres oplevelser og refleksioner siden sidste gruppesession.

- Hvordan er det gået siden sidst? Her kan man tage de refleksionsspørgsmål op, som forældrene har overvejet siden sidst.
- Hvad er det bedste, der er sket, for min/den unge siden sidst?
- Hvordan er det gået med den unges hjemmeøvelse?

Gruppevejlederen samler op sammen med deltagerne i plenum:

- Hvordan er det gået siden sidst?
- Er der noget, deltagerne er særligt optagede af, som har betydning for dagen?

Hvad vi vil gerne have ud af modulet?

Gruppevejlederen faciliterer en drøftelse i plenum af refleksionsspørgsmålene, som står på tavle/flipover eller slides.

- Hvad vil jeg gerne have ud af dagen i dag?
- Hvad er vigtigt for mig at komme omkring i forhold til temaet om rettigheder og muligheder for støtte?

Hvad har de unge aktuelt fokus på?

Gruppevejlederen gennemgår de væsentligste pointer fra de unges gruppesession samt de unges hjemmeøvelse, så der skabes de bedste forudsætninger for, at forældrene kan understøtte den unges udvikling. Indholdet afhænger af, hvor mange gruppesessioner forældrenes forløb strækker sig over. Det er derfor vigtigt, at gruppevejlederne tilpasser indholdet, så det passer med, hvad de unge konkret gennemgår.

Oplæg om rettigheder og muligheder for støtte

Gruppevejlederen holder oplæg om den unges rettigheder med fokus på de ændringer, der sker ved det 18. år, når de unge bliver myndige – de støttemuligheder, den unge har, i det kommunale system og i lokalområdet. Det er vigtigt, at gruppevejlederen på forhånd har udfyldt de to slides med hhv. støttemuligheder i kommune og civilsamfund, så indholdet er målrettet de unge. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Gruppevejlederen sørger for at sætte forældrenes perspektiver og erfaringer i spil undervejs i oplægget.

Drøftelse – Forældrenes erfaringer

Formålet med drøftelsen er at bringe deltagerens forberedelse til modulet i spil. Hvad har forældrene reflekteret over og evt. talt med den unge om som forberedelse til dagens tema?

Deltagerne deles i mindre grupper og drøfter refleksionsspørgsmålet med hinanden, herunder hvad de har reflekteret over inden modulet. Drøftelsen fungerer som forberedelse til den efterfølgende øvelse.

- Hvilke muligheder og udfordringer oplever jeg i forhold til, at den unge bliver myndig og dermed også får nogle helt andre rettigheder, samtidig med at vores status og muligheder som forældre ændrer sig?

Omsætning af viden i hverdagen

Formålet med øvelsen er, at forældrene overvejer, hvad de har brug for at gøre i praksis, når den unge bliver 18 år, og hvordan de kan forberede sig herpå.

Drøftelse:

- Hvordan kan vi bedst forberede den unge på disse ændringer?
- Hvilke støttemuligheder kunne være relevante for den unge?

Deltagerne kan skiftes til præsentere deres overvejelser for gruppen med udgangspunkt i deres og den unges situation.

- Hvad kan jeg konkret gå hjem og gøre?
- Hvordan kan det hjælpe den unge i læringsforløbet?
- Hvordan ville jeg kunne se, at jeg er lykkedes med det?

De andre deltagere kan byde ind med sparring, råd og idéer.

Forældrene kan notere de idéer og konkrete handlinger, som, de synes, er relevante i deres notesbog.

Hvad vil vi fokusere på til næste gang?

Gruppevejlederen sørger for, at alle deltagere noterer sig egne mål og hvilke tips, tricks og idéer, som deltagerne gerne vil afprøve til næste gang.

Gruppevejlederen kan med fordel facilitere en runde i plenum, hvor deltagerne fortæller hinanden, hvad de vil arbejde med til næste gang.

Til næste gang (afsluttende modul) opfordres deltagerne til at:

- Tænke over, hvad de har fået ud af forløbet
- Overveje, hvad det bedste var
- Overveje, hvad der kunne være bedre

Hvad tager vi med os hjem?

Gruppevejlederen opsummerer dagens pointer, teknikker og metoder – gerne visuelt på en tavle eller flipover. Gruppevejlederen kan evt. tage et billede af opsamlingen og sende ud til forældrene som opfølgning på den enkelte gruppesession.

Gruppevejlederen faciliterer, at deltagerne kan give deres feedback på gruppesessionen og reflektere over, hvad de har fået ud af gruppesessionen.

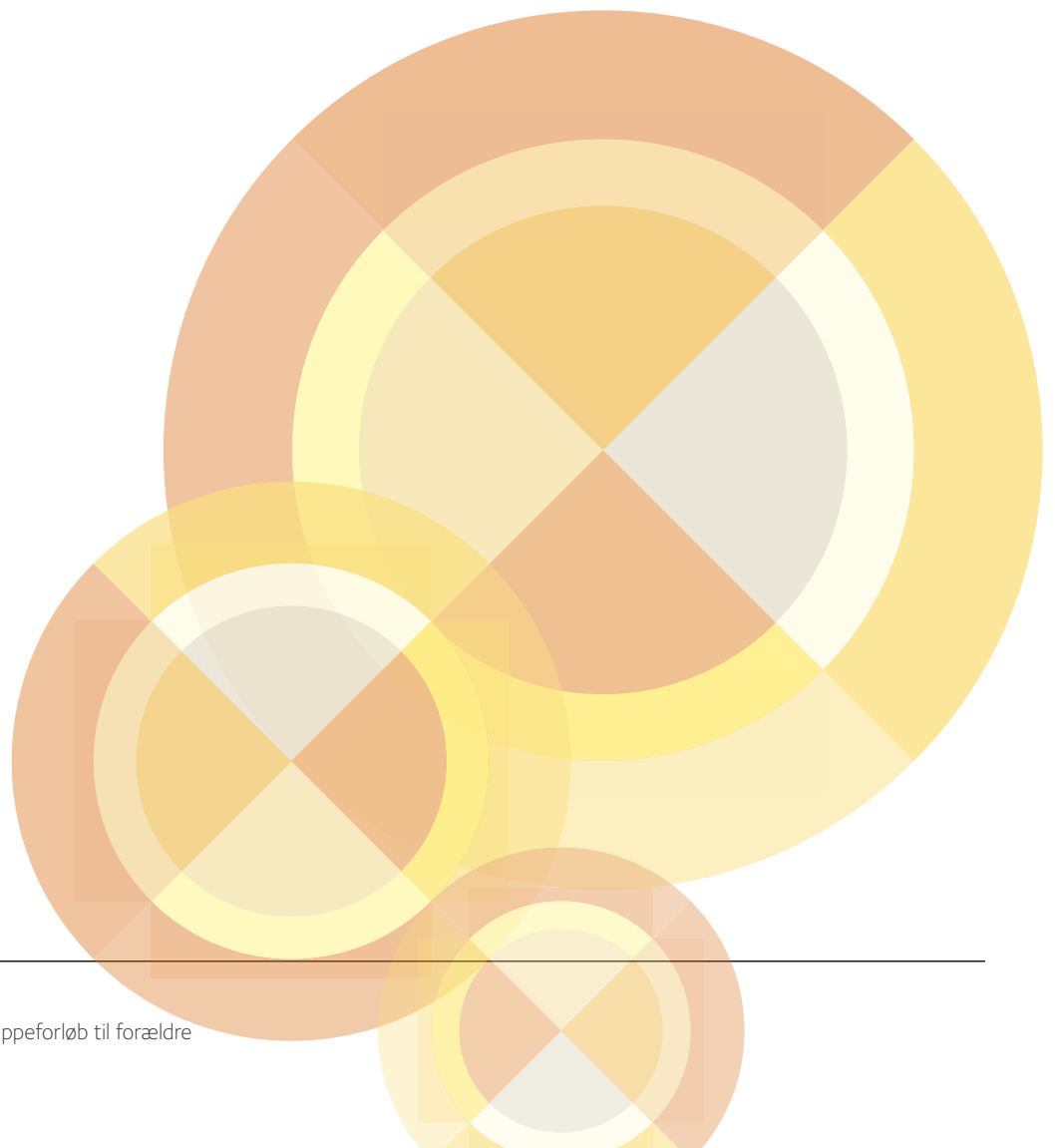
Spørgsmålene står på en tavle/slides, og deltagerne kan drøfte dem i grupper eller reflektere selv, inden der samles op i plenum.

- Hvad har været særligt godt i dag?
- Hvad har jeg lært?
- Hvad kunne være bedre/anderledes?
- Hvad vil jeg gerne have gentaget/bruge tid på igen næste gruppesession?

Deltagerne udfylder evalueringsskema og afleverer til gruppevejlederen.

Modul 8: Afslutning

Formålet med modulet er at samle op på forløbet og deltageres udbytte af forløbet. Det er også målet at drøfte, hvordan deltagerne kommer videre efter forløbet, og hvordan de kan anvende den viden og de redskaber, som de har fået gennem forløbet, til at understøtte deres barn.

Forberedelse

3-4 dage inden gruppesessionen

Planlæg oplæg, gruppearbejde og øvelser:

- Planlæg oplæg
- Vælg og forbered øvelser.
- Forbered mindre grupper til øvelserne: Er der nogen deltagere, som umiddelbart giver bedre mening at sætte sammen end andre?
- Ved to gruppevejledere: Aftal roller og ansvar på de enkelte dele i gruppesessionen. Hvem har ansvaret for hvad i løbet af gruppesessionen?

På dagen:

- Forbered evt. forplejning (kaffe, te, vand, evt. snacks)
- Medbring materialer: Post-it's/små sedler + tuscher til opsamling på gruppedrøftelserne.

Gruppesessionen

Modulet starter med, at gruppevejlederen byder velkommen, præsenterer dagens tema og formålet med dagen. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Siden sidst

Forældrene deles op to og to og drøfter sammen deres oplevelser og refleksioner siden sidste gruppesession.

- Hvordan er det gået siden sidst? Her kan man tage de refleksionsspørgsmål op, som forældrene har overvejet siden sidst.
- Hvad er det bedste, der er sket, for min/den unge siden sidst?
- Hvordan er det gået med den unges hjemmeøvelse?

Gruppevejlederen samler op sammen med deltagerne i plenum:

- Hvordan er det gået siden sidst?
- Er der noget, deltagerne er særligt optagede af, som har betydning for dagen?

Hvad vi vil gerne have ud af modulet?

Gruppevejlederen faciliterer en drøftelse i plenum af refleksionsspørgsmålene, som står på tavle/flipover eller slides.

- Hvad vil jeg gerne have ud af dagen i dag?
- Hvad er vigtigt for mig at genbesøge på afslutningsmodulet?

Hvad har de unge aktuelt fokus på?

Gruppevejlederen gennemgår de væsentligste pointer fra de unges gruppesession, så der skabes de bedste forudsætninger for, at forældrene kan understøtte den unges udvikling. Indholdet afhænger af, hvor mange sessioner forældrenes forløb strækker sig over. Det er derfor vigtigt, at gruppevejlederne tilpasser indholdet, så det passer med, hvad de unge konkret gennemgår.

Oplæg

Gruppevejlederen holder afsluttende oplæg, der kort samler op forløbet. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Gruppevejlederen sørger for at sætte forældrenes perspektiver og erfaringer i spil undervejs i oplægget:

- Hvad har særligt været brugbart?
- Er der noget, vi skulle have talt mere om?

Drøftelse – Forældrenes erfaringer

Formålet med drøftelsen er at bringe deltagerens forberedelse til modulet i spil. Hvad har forældrene reflekteret over og evt. talt med den unge om som forberedelse til dagens tema?

Deltagerne deles i mindre grupper og drøfter refleksionsspørgsmålet med hinanden, herunder hvad de har reflekteret over inden modulet. Drøftelsen fungerer som forberedelse til den efterfølgende øvelse.

- Hvad har I lært om jeres barns ressourcer og udfordringer, som I særligt vil tage med videre?
- Hvilke andre udfordringer vil I fremadrettet være opmærksomme på?
- Hvordan vil I fremadrettet støtte den unges håb, motivation og tro på sig selv?
- Hvad har I lært ift. de konflikter, jeres barn er i? Og hvordan vil I gribe konflikter mellem jer og jeres barn an i fremtiden?
- Hvordan vil I fremadrettet understøtte, at den unge deltager i fællesskaber?
- Hvordan understøtter jeg bedst den unges overgang til voksenlivet, herunder at flytte hjemmefra?

Omsætning af viden i hverdagen

Formålet med øvelsen er, at forældrene mere konkret overvejer, hvordan de kan bruge forløbet fremover.

Drøftelse – Det videre arbejde: Formålet med øvelsen er, at deltagerne overvejer, hvad de vil arbejde videre med frem mod boostermodulet. Deltagerne er sammen i grupper af tre og tre og drøfter:

- Hvad vil du arbejde videre med frem mod boostermodulet?
- Hvad kan du bruge fra forløbet og hvordan?
- Hvad skal du særligt være opmærksom på ift. den unge?

Deltagerne præsenterer deres refleksioner for hinanden. De andre deltagere kan byde ind med sparring, råd og idéer.

Forældrene kan notere de idéer og konkrete handlinger, som, de synes, er relevante i deres notesbog.

Hvad tager vi med os hjem?

Gruppevejlederen opsummerer dagens pointer, teknikker og metoder – gerne visuelt på en tavle eller flipover. Gruppevejlederen kan evt. tage et billede af opsamlingen og sende ud til forældrene som opfølgning på den enkelte gruppesession.

Gruppevejlederen faciliterer, at deltagerne kan give deres feedback på gruppesessionen og reflektere over, hvad de har fået ud af gruppesessionen.

Spørgsmålene står på en tavle/slides, og deltagerne kan drøfte dem i grupper eller reflektere selv, inden der samles op i plenum.

- Hvad har været særligt godt i dag?
- Hvad har jeg lært?
- Hvad kunne være bedre/anderledes?
- Hvad vil jeg gerne have gentaget/bruge tid på igen næste gruppesession?

Deltagerne udfylder evalueringsskema og afleverer til gruppevejlederen.

Modul 9: Booster

Formålet med modul 9 er at genopfriske temaerne og de væsentligste pointer og redskaber fra modulerne, så læringen bliver forankret.

Forberedelse

3-4 dage inden gruppesessionen

Planlæg oplæg, gruppearbejde og øvelser:

- Planlæg oplæg, herunder er det vigtigt at justere oplægget efter forældrenes behov
- Vælg og forbered øvelser
- Forbered mindre grupper til øvelserne: Er der nogen deltagere, som umiddelbart giver bedre mening at sætte sammen end andre?
- Ved to gruppevejledere: Aftal roller og ansvar på de enkelte dele i gruppesessionen. Hvem har ansvaret for hvad i løbet af gruppesessionen?

På dagen:

- Forbered evt. forplejning (kaffe, te, vand, evt. snacks)
- Medbring materialer: Post-it's/små sedler + tuscher til opsamling på gruppedrøftelserne.

Gruppesessionen

Modulet starter med, at gruppevejlederen byder velkommen, præsenterer dagens tema og formålet med dagen. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Siden sidst

Forældrene deles op to og to og drøfter sammen deres oplevelser og refleksioner siden afslutning af forløbet.

- Er der sket noget i min/den unges hverdag, som optager mig?
- Hvordan er det gået med at omsætte viden fra gruppeforløbet i hverdagen?
- Hvad er lykkedes særligt godt?
- Hvad er fortsat udfordrende?

Gruppevejlederen samler op sammen med deltagerne i plenum:

- Hvordan er det gået siden sidst?
- Er der noget, som deltagerne er særligt optagede af, som har betydning for dagen?

Hvad vi vil gerne have ud af modulet?

Gruppevejlederen faciliterer en drøftelse i plenum af refleksionsspørgsmålene, som står på tavle/flipover eller slides.

- Hvad vil jeg gerne have ud af dagen i dag?
- Hvad er vigtigt for mig at komme omkring på boostermodulet?

Hvad har de unge aktuelt fokus på?

Gruppevejlederen gennemgår de væsentligste pointer fra de unges gruppesession, så der skabes de bedste forudsætninger for, at forældrene kan understøtte den unges udvikling. Indholdet afhænger af, hvor mange gruppesessioner forældrenes forløb strækker sig over. Det er derfor vigtigt, at gruppevejlederne tilpasser indholdet, så det passer med, hvad de unge konkret gennemgår.

Oplæg

Gruppevejlederen holder oplæg, der kort samler op på modulerne, og dykker særligt ned i de moduler, som, på baggrund af drøftelserne under "siden sidst", er mest relevante for holdet. Se **Oplæg til gruppeforløb for forældre**.

Gruppevejlederen sørger for at sætte forældrenes perspektiver og erfaringer i spil undervejs i oplægget.

Drøftelse – Forældrenes erfaringer

Formålet med drøftelsen er at bringe deltagerne refleksioner i spil.

Efter gruppevejlederen har gennemgået de væsentligste pointer fra hvert modul, deles deltagerne i mindre grupper og drøfter de relevante refleksionsspørgsmål til hvert modul, som fremgår af oplægget.

- De relevante refleksionsspørgsmål til hvert modul fremgår af oplægget.

Efterfølgende samles op på gruppedrøftelserne i plenum.

Omsætning af viden i hverdagen

Formålet med øvelsen er, at forældrene sætter sig nogle mål for, hvordan de fremadrettet bedst kan understøtte den unges udvikling.

Drøftelse:

- Hvordan vil jeg understøtte den unge efter forløbet?
- Hvad vil jeg fortsætte med at gøre ift. den unge?
- Hvad skal jeg ændre?
- Hvilke særlige opmærksomheder er der ift. at understøtte den unge?

Deltagerne præsenterer skiftevis, hvad de vil arbejde videre med efter forløbet:

- Hvordan vil jeg understøtte den unge efter forløbet?
- Hvad skal jeg være særligt opmærksom på?

De andre deltagere kan byde ind med sparring, råd og idéer.

Forældrene kan notere de idéer og konkrete handlinger, som er relevante, i deres notesbog.

Hvad tager vi med os hjem?

Gruppevejlederen opsummerer dagens pointer – gerne visuelt på en tavle eller flipover.

Gruppevejlederen faciliterer, at deltagerne kan give deres feedback på gruppesessionen og reflektere over, hvad de har fået ud af gruppesessionen.

Spørgsmålene står på en tavle/slides, og deltagerne kan drøfte dem i grupper eller reflektere selv, inden der samles op i plenum.

- Hvad har været særligt godt i dag?
- Hvad har jeg lært ift. at understøtte den unges videre udvikling?
- Hvad kunne være bedre/anderledes i min støtte af den unge?

Deltagerne udfylder evalueringsskema og afleverer til gruppevejlederen.

Social- og Boligstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf.: 72 42 37 00

www.sbst.dk

Januar 2023

